

Magazine - N° 10

Dit jaar vond de zevende European Academy of Forensic Science Conference plaats in Praag, goed voor meer dan 360 presentaties en workshops. Zowat 400 deelnemers uit 59 landen tekenden present. Ook het NICC was sterk vertegenwoordigd, met verscheidene presentaties, posters en goed bezochte workshops. Als voorzitter van het European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI) viel me de eer te beurt om deze conferentie te openen en te sluiten. Het was echter nog een groter genoegen om de driejaarlijkse Emerging Scientist Award uit te reiken aan een medewerkster van het NICC. Sofie Verscheure ontving deze prijs voor haar onderzoek van het mitochondriaal DNA van honden. Van harte gefeliciteerd!

Jan DE KINDER
Directeur-generaal NICC

**NIEUWE INFRASTRUCTUUR
JEUGDELINQUENTIE IN BRUSSEL
BEGELEIDING VAN
DRUGVERSLAAFDE GEDETINEERDEN
CIJFERS OVER RECIDIVE
TOXICOLOGISCH ONDERZOEK BIJ DRUG
FACILITATED SEXUAL ASSAULT**

Federale Overheidsdienst
Justitie

.be

VOOR HET EERST CIJFERS OVER RECIDIVE IN BELGIË

NICC pakt uit met nationale, Belgische cijfers

In mei 2015 pakte het NICC uit met een onderzoek dat voor het eerst nationale, Belgische cijfers brengt over recidive na een rechterlijke beslissing. Het NICC ging daarbij uit van gegevens uit het sinds 1992 geautomatiseerde Centraal Strafrechtregister. De bevindingen van de studie zijn een eerste stap naar een representatief beeld van recidive in ons land. Toch is hiermee slechts een eerste steen gelegd en moeten de resultaten de komende jaren nog verder worden uitgediept via bijkomend onderzoekswerk. Dit is de essentie voor u samengevat.

Tot voor kort bestonden er in ons land nog geen nationale cijfers over recidive. Zowel de beleidsmakers als de praktijkwerkers waren dan ook aangewezen op internationale studies (waarvan de resultaten niet altijd doorgetrokken kunnen worden naar België) en op kleinschalige onderzoeken (die niet altijd representatief zijn voor de hele Belgische bevolking). "Dat is gevaarlijk", begint onderzoeker Luc Robert, "want zonder cijfermateriaal worden er onvoldoende gefundeerde beslissingen genomen en meningen gevormd. Neem nu seksuele delinquentie: uit internationaal onderzoek leren we dat seksueel delinquenten niet vaak recidiveren, terwijl de publieke opinie net van het omgekeerde overtuigd is. Grootschalig recidiveonderzoek draagt bij tot de ontmaskering van dat soort publieke mythes én geeft het beleid handvatten."

Topje van de ijsberg

Het NICC nam het Centraal Strafrechtregister als vertrekpunt voor het onderzoek. Dat bevat gegevens over natuurlijke personen over wie een Belgische of buitenlandse jurisdictie een definitieve beslissing uitgesproken heeft, die bovendien in het Centraal Strafrechtregister geregistreerd werd. "We namen 1995 als startpunt omdat dat het eerste jaar was waarin er een relatief betrouwbare registratie gebeurde. Voor alle mensen die in 1995 minstens één keer

voorwerp waren van een rechterlijke beslissing, zijn we gaan kijken in welke mate er nadien – tot en met het jaar 2013 - voor hen een nieuwe veroordeling voor nieuwe feiten geregistreerd werd in het strafregister", zegt Benjamin Mine. "We spreken over de referentiebeslissing en over recidive. De referentiebeslissing staat voor de eerste of enige rechterlijke uitspraak door een Belgische jurisdictie over een natuurlijke persoon die geregistreerd werd in 1995. Recidive staat voor elk nieuw veroordelingsbulletin dat voor die persoon na de referentiebeslissing uit 1995 geregistreerd werd in het Centraal Strafrechtregister."

Op zich dekt het onderzoek een hele lange referentieperiode van bijna 20 jaar, maar toch gaan de resultaten volgens de onderzoekers slechts over het topje van de ijsberg. "Het Centraal Strafrechtregister bevat enkel veroordelingen voor hoven en rechtbanken. Wat niet in de databank zit, ontsnapt dus aan de aandacht van ons onderzoek", aldus onderzoeker Eric Maes. "Slechts een fractie van alle feitelijk gepleegde delicten mondt bijvoorbeeld uit in een rechterlijke beslissing. Bovendien moeten we ook rekening houden met de beperkingen van deze databank: ze geeft bijvoorbeeld geen informatie over de effectieve uitvoering van een straf én er is slechts een beperkt aantal kenmerken van de personen

in kwestie analyseerbaar. Daarnaast zijn we ook afhankelijk van de kwaliteit van de data in het bestand. De variabele 'nationaliteit' was bijvoorbeeld niet bruikbaar. Toch zijn we in staat om bepaalde conclusies te trekken over de referentiebeslissing, de recidive, de aard van de gepleegde feiten, alsook over de maatregel of de straf die werd uitgesproken."

57,6% van de in 1995 gestraften loopt minstens 1 nieuwe rechterlijke beslissing op

In totaal maakten er 136.530 mensen deel uit van de onderzoeksgroep, waarvan 113.995 mannen, 21.717 vrouwen en 818 personen bij wie informatie over het geslacht ontbrak. "Ongeveer de helft van deze mensen (ofwel 49,3%) werd primair gestraft in 1995 en had dus nog geen eerdere veroordelingen of maatregelen opgelopen", zegt Eric Maes. "De andere 50,7% had geen blanco strafblad. Sommigen hadden 1, 2 of 3 antecedenten (respectievelijk 32,7%, 17,7% en 10,8%), anderen hadden al heel wat op hun kerfstok: 25% had in 1995 al meer dan 5 antecedenten, 10% zelfs meer dan 10 antecedenten en 5% had op dat moment al 17 of meer eerdere veroordelingen of maatregelen op zak."

Voor 57,6% van de personen in de onderzoeksgroep volgde er binnen de onderzoeksperiode minstens 1 nieuwe rechterlijke beslissing. Bij 29,6% blijft het bij 1 recidive, maar voor alle anderen loopt het aantal recidives op van 2 tot zelfs minstens 50 nieuwe rechterlijke beslissingen voor een relatief kleine groep van 170 mensen. De helft van de recidivisten wordt na pakweg 2 jaar (of 742 dagen om precies te zijn) opnieuw het voorwerp van een rechterlijke beslissing. 5 jaar na de referentiebeslissing heeft maar liefst 72,5% van alle recidivisten opnieuw een veroordeling of maatregel te pakken.

Recidive hoger bij diefstal met geweld en inbreuken i.v.m. drugs of dronkenschap

De onderzoekers evalueerden ook bij welke soorten delicten het recidivepercentage het hoogst is. "Recidive is het hoogst bij diefstal met geweld: 75,1% van de mensen die in 1995 een maatregel of straf opgelegd kregen voor dat soort feiten, laat nadien minstens 1 nieuwe veroordeling optekenen. Maar ook bij inbreuken tegen de wetgeving op verdovende middelen of inzake dronkenschap, liggen de cijfers hoger: daar recidiveert 69%", zegt onderzoeker Benjamin Mine. "We onderzochten bovendien ook de relatie tussen de opgelopen straf of maatregel en recidive. Daaruit leerden we dat recidive het hoogst is bij mensen die in 1995 een jeugdmaatregel opgelegd kregen (83,2%). Van de mensen die een gevangenisstraf kregen in combinatie met een (penale) boete en een andere bijkomende straf recidiveert 73,2%, terwijl dat bij wie enkel een gevangenisstraf kreeg, beperkt wordt tot 70,3%."

Daarnaast geven de onderzoekers ook enkele verkennende resultaten mee wat betreft voorspellers voor recidive. In eerste instantie blijken mannen 1,757 keer zo veel kans te maken op recidive als vrouwen. Ook de leeftijd speelt verder een rol: hoe jonger iemand is bij de referentiebeslissing, hoe groter de kans op recidive, en omgekeerd geldt ook dat hoe ouder iemand is bij de referentiebeslissing, hoe kleiner de kans is dat die persoon recidiveert. Ook het gerechtelijk verleden doet er overigens toe: iemand met gerechtelijke antecedenten heeft per voorgaande rechterlijke beslissing 1,056 keer zoveel kans om te recidiveren als iemand zonder gerechtelijk antecedent. Hoe meer antecedenten iemand heeft, hoe groter de kans op recidive."

Eric Maes en Luc Robert, onderzoekers

Referentiepunt en basiscijfers voor praktijk en beleid

Toch rest er nog veel bijkomend onderzoekswerk, aldus Luc Robert. "Internationale studies brengen ons heel wat tendensen bij op het vlak van recidive. Een deel daarvan hebben we ook in ons onderzoek opgespoord, een ander deel echter niet, omdat we nog verdere analyses moeten uitvoeren. Denk bijvoorbeeld aan meer verfijnde beschrijvingen van subpopulaties van delinquenten of aan crimineel carrièreonderzoek: hoe vaak, hoe ernstig en hoe snel recidiveert iemand? We willen ook statistisch modelleren hoeveel tijd er zit tussen veroordelingen en kijken naar het type feiten dat iemand pleegt: er zijn immers specialisten, die zich toespitsen op 1 bepaalde soort delict en generalisten, die van alle markten thuis zijn. Bovendien kunnen we ook niet zeggen of de vastgestelde recidivecijfers al dan niet hoog zijn: er is immers geen referentiepunt in België omdat er nooit eerder onderzoek naar gedaan werd."

Met voortgezet studiewerk hoopt het NICC de komende jaren de recidive in België dan ook verder en steeds nauwgezetter in kaart te brengen. Eric Maes: "Het is niet voor niets één van de belangrijkste criteria in de strafrechtsbedeling. Recidiveonderzoek bezorgt ons een referentiepunt en basiscijfers voor praktijk en beleid. Het stelt ons in staat om een profiel op te stellen van daders of van dadergroepen, maar recidivecijfers kunnen ook een uitkomstcriterium zijn in evaluatie- of effectstudies, die de impact nagaan van een strafrechtelijke interventie. Tot slot kan het ook dienen als informatiebron bij etiologische vraagstukken over recidive. Het zal tijd vergen, maar stap voor stap hopen we een steeds groter tijpje van de sluier op te lichten."

Interesse in het volledige onderzoeksrapport? U vindt het op

www.nicc.fgov.be/criminologie/publicaties

JEUGDELINQUENTIE IN BRUSSEL in kaart gebracht

Op vraag van het Brussels Observatorium voor Preventie en Veiligheid (BOPV) en in samenwerking met de VUB heeft het NICC een grootscheeps onderzoek gedaan naar de jeugddelinquentie in Brussel. De resultaten van dat onderzoek, dat heel wat voeten in de aarde heeft gehad, werden in juni 2015 wereldkundig gemaakt. Onderzoekscopromotor Isabelle Ravier loodst u doorheen de belangrijkste bevindingen.

Isabelle Ravier, onderzoeker

Een beeld schetsen van de beschikbare gegevens over de geregistreerde jeugddelinquentie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: dat was, in grote lijnen, het opzet van het onderzoek. "Dit hield in dat we in een eerste onderzoeksluik een stand van zaken opstelden over de geregistreerde jeugddelinquentie in Brussel aan de hand van de beschikbare cijfers. In een tweede luik streefden we ernaar om

relevante indicatoren te definiëren waarmee de jeugdcriminaliteit in de toekomst regelmatig opnieuw geëvalueerd zou kunnen worden", licht Isabelle Ravier toe.

Gegevensverzameling was heus huzarenstukje

Het verzamelen van nuttige, statistisch

exploiteerbare gegevens voor de stand van zaken bleek hoegenaamd geen sinecure. "We wilden data van verschillende bronnen, bv. statistieken van politie en parket, combineren met contextuele informatie over bv. de verschillende Brusselse wijken of over sociodemografie. Omdat we bovendien een brede definitie hanteerden voor het begrip 'jeugd' – we wilden minderjarigen (12-18) onderzoeken én meerderjarigen (18-25 jaar) – moesten we rekening houden met het feit dat beide groepen onderworpen zijn aan een verschillende wetgeving, rechtspraak en verschillende rechtsapparaten." Na heel wat opzoekingen, studiewerk en navraag kwamen de onderzoekers tot de vaststelling dat ze enkel konden werken met gegevens die hen ter beschikking gesteld werden door de analisten van het parket. Die bezorgden hen data over de gesignaleerde feiten voor minderjarigen (bij het jeugdparquet) en over gesignaleerde feiten voor jonge meerderjarigen (18-25) bij de correctionele parketten. Omwille van privacyredenen konden de onderzoekers geen gebruik maken van de politiedatabank, tenzij aan de hand van secundaire gegevens. De gegevens die de politie registreert, hebben daarnaast ook eerder te maken met de gebeurde feiten dan met de verdachten. Wij wilden binnen ons onderzoek vooral meer weten over de personen achter de feiten. Voor contextuele gegevens konden het NICC en de VUB gelukkig wel terecht bij het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA).

Daarnaast werden de onderzoekers ook geconfronteerd met problemen wat betreft de kwaliteit van bepaalde gegevens die cruciaal waren voor het project, zoals bijvoorbeeld het domicilie. "De databanken van het jeugdparquet en de correctionele parketten zijn anders georganiseerd en bevatten niet altijd dezelfde variabelen. Zo bevat de databank

van het jeugdparquet bijvoorbeeld wel informatie over het domicilie, omdat de territoriale competentie voor minderjarigen bepaald wordt in functie van hun woonplaats. Maar voor meerderjarigen wordt de territoriale competentie bepaald door de plaats van de feiten. Bovendien was de variabele 'domicilie' niet altijd goed geregistreerd. Ergens is dat logisch: deze gegevens worden immers niet voor onderzoeksdoeleinden geregistreerd, maar vanuit institutionele interesse. In dat geval volstaat het te weten in welk arrondissement de persoon in kwestie woont. Last but not least zijn de databanken van het parket georganiseerd volgens de gerechtelijke arrondissementen. Brussel maakte op het moment van het onderzoek nog deel uit van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, waardoor de data uit Brussel vermengd waren met data uit Halle en Vilvoorde. Om een lang verhaal kort te maken: de exploratieve analyse die erover moest waken dat ons onderzoek zou beantwoorden aan de strengste wetenschappelijke criteria, heeft veel meer tijd dan verwacht in beslag genomen en een grote inzet gevraagd van de statistische analisten bij de parketten."

Indicatoren voor toekomstige herevaluatie

Na een analyse van de gegevens over de gesignaleerde jeugddelinquentie bij het jeugdparquet en de correctionele parketten, hebben de onderzoekers indicatoren gedefinieerd die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) in staat stellen om de jeugddelinquentie te herevalueren en het preventiebeleid te optimaliseren. In eerste instantie stelden ze vast dat ongeveer 11% van de door minderjarigen gepleegde feiten in België, gepleegd werden in het BHG. Voor meerderjarige jongeren is dat 13%. "Belangrijk om te weten is dat het hierbij gaat om geregistreerde delinquentie die

gesignaleerd is bij de politie en doorgestuurd is naar het parket, maar die niet noodzakelijk voor de rechter is gekomen. Het gaat om de verdenking van feiten en de schuld is dus niet bewezen", zegt Isabelle Ravier.

Ze haalt 5 voorbeelden aan van indicatoren die de onderzoekers uit de studie gedistilleerd hebben. In eerste instantie is er het aantal gesignaleerde feiten per jongere tijdens de onderzoeksperiode (2008-2012). 60% van de minderjarigen en 64% van de meerderjarigen is slechts bij 1 zaak betrokken. Een kleine groep van 3,5% van de jongeren staat gesignaleerd voor meer dan 10 zaken. Die groep is betrokken bij 25% van de gemelde feiten. Een tweede indicator is het aantal minder- en meerderjarigen per gemeente. Uit de studie blijkt dat er in verhouding meer minderjarigen zijn in het Waalse Gewest dan in het BHG, waar er dan weer meer 'jonge' meerderjarigen (18-25) zijn. Een derde indicator is het percentage gesignaleerde feiten per gemeente berekend op basis van het aantal minderjarigen en jonge meerderjarigen die voor een bepaalde gemeente gedomicilieerd zijn. Tussen de gemeenten onderling zijn er echter grote verschillen. De onderzoekers stelden vast dat gemeentes met een hoog percentage feiten gepleegd door minderjarigen (Sint-Joost-ten-Node, Koekelberg, Brussel stad en Sint-Jans-Molenbeek zijn hier koploper) doorgaans ook een hoog percentage feiten gepleegd door meerderjarigen hebben (koplopers zijn Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node, Anderlecht en Brussel). Een indicator wat betreft de leeftijd van gesignaleerde jongeren per gemeente wijst er niet op dat er een tendens tot verjonging zou zijn. Jeugddelinquenten zijn dus niet steeds jonger. De indicator wat betreft het percentage gemelde meisjes per gemeente, geeft verder aan dat gemiddeld 25% van de feiten gepleegd door

minderjarigen toe te schrijven is aan meisjes, en 22,5% van de feiten gepleegd door jonge (18-25) meerderjarigen. In bepaalde gemeentes ligt dat percentage iets hoger, zoals bijvoorbeeld in Ganshoren, Sint-Joost-ten-Node en Schaarbeek.

In socio-economisch perspectief

Tot slot hebben de onderzoekers hun bevindingen gelinkt aan het socio-economisch profiel van de gemeenten waarin de delinquenten leefden aan de hand van 3 indicatoren voor de levenscontext van de jongeren: het globale werkloosheidscijfer vs. het werkloosheidscijfer bij jongeren onder de 25 jaar, het aantal leefloners per gemeente en het netto belastbaar inkomen per inwoner. Die studie toonde een sterk significante relatie aan tussen het aantal gemelde feiten van jeugddelinquentie en de socio-economische context. Of dat verband ontstaan is doordat de politie vaker proactief ingrijpt bij achtergestelde bevolkingsgroepen, dan wel doordat de delinquentieproblematiek in gemeenten met gunstigere socio-economische omstandigheden vaker informeel en buitenjustitieel wordt aangepakt, of doordat jongeren in een achtergestelde context sneller tot delinquentie geneigd zijn omwille van sociale uitsluiting, valt binnen de context van dit onderzoek niet te zeggen.

Interesse in het volledige onderzoeksrapport? U vindt het op www.nicc.fgov.be/criminologie/publicaties

TOXICOLOGISCH ONDERZOEK BIJ DRUG FACILITATED SEXUAL ASSAULT

De mogelijkheden, de grenzen én de uitdagingen

Binnen het toxicologisch onderzoek zijn drug facilitated sexual assault-dossiers (DFSA) een specialisatie op zich. De vragen zijn in dat soort zaken immers talrijker dan de antwoorden. Onder invloed van welke stof was het slachtoffer? En over welke dosis gaat het? Om nog maar te zwijgen over het feit dat slachtoffers in DFSA-dossiers vaak laat aangifte doen, waardoor mogelijk bewijsmateriaal alweer verdwenen kan zijn. Het spreekt vanzelf dat enkel de meest geavanceerde analytische technieken en de meest onderlegde experts in dit soort dossiers opheldering kunnen brengen.

Toxicologisch onderzoek in DFSA-zaken is zo complex dat de United Nations Office on Drugs and Crime er in 2011 de heel specifieke 'Guidelines for the forensic analysis of drugs facilitating sexual assault and other criminal acts' voor opstelde. Nele Samyn, hoofd van de wetenschappelijke dienst Drugs & Toxicologie bij het NICC, droeg bij tot het opstellen van de guidelines. "We spreken van DFSA wanneer iemand seksueel misbruikt wordt onder invloed van alcohol, drugs, medicatie of een andere substantie.

De effecten van de toegediende stof(fen) zorgen ervoor dat het slachtoffer niet meer weet wat hem of haar overkomt en niet in staat is om de dader af te weren", zegt Nele Samyn.

Daarbij zijn 2 scenario's mogelijk: ofwel krijgt het slachtoffer middelen toegediend, bv. via een pil of ampule die ongemerkt aan een drankje toegevoegd wordt, ofwel gaat het om misbruik van een slachtoffer dat vrijwillig een substantie ingenomen

heeft. "Het kan dan gaan om een slachtoffer dat te veel gedronken heeft en hierdoor niet meer in staat is om beslissingen te nemen, of om iemand die per ongeluk onder invloed raakt van de combinatie tussen vrijwillig ingenomen medicatie en alcohol."

Zoeken naar de stof

Elk nieuw DFSA-dossier is voor onderzoekers de start van een complexe zoektocht. In eerste instantie is het zoeken naar de substantie die ervoor gezorgd heeft dat

het slachtoffer onder invloed was. "In de media is lang en vaak aandacht besteed aan Rohypnol en GHB, maar in theorie zijn alle drugs die een effect hebben op het centraal zenuwstelsel potentieel gevaarlijk", zegt Nele Samyn. "Dus ook - en voorall alcohol, slaap- en kalmeermiddelen, hallucinogenen, opiaten, spierrelaxerende middelen, antidepressiva, anti-allergische middelen, ... De meeste van die substanties zijn oplosbaar in drank of voedsel. Sommige tabletten en capsules bevatten stoffen die niét oplossen, maar bv. in een glas cola of wanneer het slachtoffer al beschenken is, valt zoiets niet snel op. Heel wat substanties smaken bitter, maar ook dat wordt vaak niet opgemerkt door het slachtoffer. Doorgaans maken daders gebruik van snel werkende, sterke downers. Die veroorzaken een hele waaier van effecten, gaande van relaxatie, een verminderde geremdheid en geheugenverlies, over een verminderde waarneming, evenwichtsstoornissen, spraakverwarring, slaperigheid, een verlies van motorische vaardigheden, tot braken, incontinentie, bewusteloosheid en in heel uitzonderlijke gevallen zelfs de dood. De kans dat we aan de hand van alleen de symptomen kunnen bepalen welke stof het slachtoffer kreeg of nam, is echter heel klein."

Voorzichtig interpreteren

Ook naar de toegediende of ingenomen dosis hebben de experts in eerste instantie het raden. Gaat het om een mix van stoffen of om een hoge dosis van 1 middel? "Zelfs een lage dosis kan voldoende zijn om ervoor te zorgen dat een slachtoffer onder invloed is. Iemand die bijvoorbeeld nooit slaapmiddelen neemt, kan out zijn van 1 tablet, terwijl iemand die dagelijks een slaapmiddel neemt, het effect veel minder zal voelen. Bij lage dosissen en zeker wanneer er veel tijd zit tussen de feiten en de staalname, is het voor experts zoeken naar een naald

in een hooiberg." Een ander vraagteken is hoe snel een stof inwerkt op de hersenen van het slachtoffer. Sommige stoffen hebben heel snel en heel kort effect, bij andere stoffen treedt het effect pas later op en blijft het langer werken. "Alleen al in de groep van slaap- en kalmeermiddelen zijn er enorme verschillen wat dat betreft. Ook het detectievenster (hoe lang je een stof kan opsporen in bv. bloed of urine) is erg uiteenlopend: sommige stoffen zijn na enkele uren uit het lichaam verdwenen, andere (bv. cannabis) vind je weken later nog in de urine terug. Negatieve toxicologische resultaten moeten dan ook altijd met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden als de onderzoekers absoluut geen idee hebben van de aard van de mogelijk toegediende stof. In dit kader wil ik ook nog eens benadrukken hoe belangrijk het is om het slachtoffer au sérieux te nemen. Ook als het verward klinkt, groggy of dronken overkomt. De symptomen veroorzaakt door een downer zijn maar moeilijk te onderscheiden van wat er met iemand gebeurt als hij of zij enkele glaasjes te veel op heeft. Toxicologisch onderzoek is dan ook een deel van het verhaal, maar nooit een alleenstaand iets. Ook bij een positief resultaat kan er onzekerheid blijven bestaan: het kan het verhaal van het slachtoffer bekrachtigen, maar tegelijk is het bijna onmogelijk om uit te maken of een substantie voor of na de feiten ingenomen is", aldus Nele Samyn.

Urinestaal afnemen is een must

Een urinestaal van het slachtoffer blijkt voor de experts hét startpunt bij uitstek te zijn voor het onderzoek. "Dat komt omdat we in urine veel langer na de feiten een stof kunnen opsporen dan in bv. bloed. DFSA-slachtoffers dienen vaak met vertraging klacht in en zijn soms even buiten westen door de medicatie. Ze beseffen pas na een tijdje dat er iets gebeurd is. Sommige middelen,

Vincent Di Fazio en Sarah Wille, deskundigen toxicologie

zoals GHB en slaap- en kalmeermiddelen, zijn er ook voor gekend dat ze geheugenverlies kunnen veroorzaken. Slachtoffers beseffen daardoor pas laat wat hen is overkomen en een eventuele staalname gebeurt in dat geval pas uren of dagen na de feiten. Daardoor moeten we in DFSA-zaken vaak op zoek naar hele lage concentraties van een stof, die je niet meer vindt in bloed. Urine heeft een langer detectievenster: we kunnen er tot 4 dagen na de feiten de toegediende of ingenomen substantie en/of zijn afbraakproducten in terugvinden, in hogere concentraties dan in bloed. Een eenmalig toegediende dosis is dan ook makkelijker op te sporen in urine dan in bloed. Onze Seksuele Agressie

Set of SAS-kit bevat daarom buisjes om bloed af te nemen én een urinereciënt. Het is heel belangrijk dat bij DFSA-zaken zowel een urinestaal als een bloedstaal afgenomen wordt."

De ruimere context

Hoe beter de toxicologen de ruimere context van de feiten kennen en begrijpen, hoe gericht ze bovendien kunnen onderzoeken. Bij de SAS-kit van het NICC, die internationaal geprezen wordt als één van de beste en vergelijkbaar is met de kit die de FBI gebruikt, zit dan ook altijd een uitgebreide vragenlijst die peilt naar het vermoedelijke tijdstip van de feiten en van de staalname, en waarbij ook gevraagd wordt

Diepvrieskamer laboratorium toxicologie

om te noteren of het slachtoffer de dagen voor de feiten alcohol, drugs of medicatie genomen heeft. "Het kan ook zijn dat het slachtoffer in het ziekenhuis een angstwerend middel toegediend gekregen heeft. Ook dat moet genoteerd worden op het formulier. Het is heel belangrijk dat de politie of de wetsdokter aan het slachtoffer benadrukt dat die vragen uiterst eerlijk beantwoord moeten worden. Dat komt de kwaliteit van ons onderzoek ten goede", zegt Nele Samyn.

Van crime scene tot haaronderzoek

Daarnaast is het van belang dat parallel aan de opvang van het slachtoffer een zoektocht opgestart wordt naar de dader én een onderzoek gebeurt op de plaats van de misdaad. "Misschien vindt de politie daar pillen, drugs, blikjes, kopjes of vloeistoffen die

ons meteen op het juiste spoor kunnen zetten. Misschien heeft de verdachte medicatie of drugs in zijn bezit? Of heeft hij recentelijk informatie opgezocht over bepaalde stoffen? Ook de foto- en videocamera's van de dader moeten onderzocht worden. Vaak filmen ze immers de feiten. "Daarnaast kan ook het haar van een slachtoffer duidelijkheid brengen. Haar heeft, afhankelijk van iemands haarlengte, een lang detectievenster. "We analyseren het cm per cm op alle slaap- en kalmeermiddelen die op de Belgische markt verkocht worden en kunnen zelfs eenmalig gebruik aantonen. Daartoe is het belangrijk om 3 tot 5 weken na de feiten een haarstaal af te nemen bij het slachtoffer, zo dicht mogelijk tegen de hoofdhuid. De eerste centimeter van het haar komt dan overeen met het moment van de feiten." Toch kan haaronderzoek ook vals negatieve resultaten geven: sommige substanties vind je niet terug na een eenmalige toediening. "Bovendien screenen we niet op duizenden componenten, maar focussen we in deze context op slaap- en kalmeermiddelen."

Meest geavanceerde analytische technieken inzetten

Het mag duidelijk zijn dat toxicologisch onderzoek in DFSA-dossiers geen routineklusje is. "Je zoekt als onderzoeker naar lage concentraties, naar een naald in de hooiberg. Dat vergt een bepaalde analytische aanpak, maar dat vergt ook tijd. We moeten ook duidelijk zijn over wat níet kan: er is niet 1 methode die alle potentiële DFSA-drugs opspoort in het bloed of de urine van het slachtoffer. We hebben ook niet voor elke substantie een referentiestandaard om onze resultaten mee te vergelijken, zeker niet voor de nieuwere drugs. Onze onderzoeksmethodes moeten uiterst gevoelig zijn voor dit soort dossiers, omdat we de laagste concentraties moeten

kunnen opsporen. Dat vereist gevalideerde, gevoelige methodes, maar ook goed opgeleide medewerkers. Wij hebben er dan ook voor gekozen om ons hierin te specialiseren: ons labo heeft een kwaliteitsaccreditatie op zak, die garandeert dat we de beste analytische technieken en medewerkers inzetten. Met een klassieke urinescreening kan je slechts 24 uur sporen van de metaboliet van bv. bromazepam terugvinden. Met onze methode – gebruik makend van vloeistofchromatografie gekoppeld aan tandem massa spectrometrie – kunnen we tot 6 dagen later sporen van de metaboliet van bromazepam terugvinden in de urine van het slachtoffer na inname van 1 dosis. Voor de persoon in kwestie kan dit een wereld van verschil betekenen. Het is dan ook van belang om de toxicologische analyse binnen dergelijke dossiers toe te vertrouwen aan een forensisch laboratorium dat gespecialiseerd is in DFSA-zaken zoals het NICC: de gebruikte technieken en methodes zijn gevoeliger dan bij laboratoria die eerder gericht zijn op klinisch onderzoek of post-mortemscreening, waarbij toch eerder naar hoge concentraties wordt gezocht. Tot slot kan ik alleen maar herhalen dat toxicologisch onderzoek 1 element in het hele dossier is. In ons rapport vermelden we welke stoffen we geanalyseerd hebben. Bij een positief resultaat in het bloedstaal geven we aan dat dit betekent dat er recente blootstelling was aan de substantie, bij een positief resultaat in een urinestaal gaat het over blootstelling tijdens de voorgaande dagen. Maar we zeggen er ook altijd bij dat een negatief resultaat nog niet hoeft te betekenen dat het slachtoffer niets toegediend kreeg. Er kunnen andere verklaringen zijn voor de negatieve onderzoeksresultaten. De bredere context van het onderzoek helpt om daarin duidelijkheid te scheppen."

BEGELEIDING VAN DRUGVERSLAAFDE GEDETINEERDEN ONDER DE LOEP **Nieuw onderzoeksproject 'PROSPER' evalueert werking CAP's**

Sinds juni 2015 werkt het NICC samen met UGent aan de 'Process and outcome study of prison-based registration points', alias PROSPER. Het onderzoek kadert in het federale drugbeleid en evalueert de werking van de Centrale Aanmeldingspunten ofwel CAP's, die gedetineerde druggebruikers ondersteunen bij het vinden van gepaste hulpverlening wanneer ze de gevangenis verlaten.

Drugverslaafde gedetineerden (gebruikers van illegale én legale drugs, m.a.w. ook alcohol en medicijnen) binnen de gevangensmuren kennis laten maken met drughulpverlening buiten de gevangenis: dat is het opzet van de CAP's. Gespecialiseerde teams van externe drughulpverleners ondersteunen

de gedetineerde druggebruikers door hen informatie te bezorgen over beschikbare behandelingen, door hen te motiveren om een behandeling te volgen en door hen in contact te brengen met de juiste hulpverleners buiten de gevangenis.

PROSPER wil de werking van deze CAP's evalueren. Sinds de start van de aanmeldingspunten in 2011, is hier immers nog geen onderzoek naar gedaan. Het onderzoeksproject wil:

- de werking van de CAP's onderzoeken, alsook het effect ervan op het parcours van een verslaafde gedetineerde
- in kaart brengen hoe CAP's gepercipieerd worden door de betrokkenen (bv. gevangenis personeel, drughulpverleners, verslaafde gedetineerden, ...)
- beleidsaanbevelingen formuleren om de werking van de CAP's verder te zetten, uit te breiden of aan te passen.

Het NICC en UGent zetten samen de schouders onder deze studie. Het NICC zal 2 onderzoeksliuken voor zijn rekening nemen, zo licht onderzoeker Benjamin Mine toe: "In het kwantitatieve luik gaan we op zoek naar het effect van de CAP's op recidive. Dat doen we aan de hand van 3 indicatoren: het plegen van nieuwe feiten, de herveroordelingen en de heropsluiting in de gevangenis. In het kwalitatieve luik evalueren we via gesprekken hoe de verschillende betrokkenen (bv. justitiemedewerkers, gevangenen, teamleden van een CAP, ...) de werking van de aanmeldingspunten ervaren. Op dit moment verzamelen we alle nodige gegevens in de verschillende databanken en nemen we interviews af voor het kwalitatieve luik. De resultaten van de studie worden verwacht in oktober 2016." We houden u uiteraard op de hoogte!

Benjamin Mine, onderzoeker

NICC INVESTEERT FORS IN NIEUWE INFRASTRUCTUUR

We moeten up-to-date blijven

Ongeacht de verhuisplannen die de nodige tijd vergen, is het noodzakelijk om up-to-date te blijven, ook wat betreft infrastructuur. De kwaliteit van overtuigingsstukken is voor het NICC als forensisch expertisecentrum immers ontegensprekelijk van cruciaal belang. We hebben dan ook bewust geïnvesteerd in een nieuwe diepvrieskamer voor toxicologische stalen, in 2 expertisezalen waar diverse experts kunnen samenwerken én in 3 lokalen met geïntegreerd koel-, filter-, ventilatie-, luchtvochtigheids- en afzuigsysteem. Zo waken we erover dat overtuigingsstukken optimaal bewaard en onderzocht kunnen worden.

Multifunctionele onderzoeksruimte

“De kwaliteit van onze onderzoeksresultaten hangt nauw samen met de kwaliteit van het overtuigingsstuk dat we analyseren”, begint Gert De Boeck, Operationeel Directeur Criminalistiek. “Als nationaal multidisciplinair forensisch centrum is het onze taak om ervoor te zorgen dat een overtuigingsstuk na ontvangst optimaal bewaard wordt tot op het moment van de analyse, maar ook lang nadien. Met de nieuwe infrastructuur op onze site in Neder-over-Heembeek kunnen we hier nog beter op inspelen.” Coördinator Facility Didier Dehan, die de renovatiewerken aanstuurde voor het NICC, treedt hem bij: “De nieuwe infrastructuur is helemaal up-to-date en dankzij de implementatie van de nieuwste technieken uitgerust voor forensische geneeskunde. Daardoor kunnen we zelfs de meest kritische dossiers en de meest complexe overtuigingsstukken aanvaarden. Ook wat betreft welzijn, ergonomie en gezondheid gaan de werkomstandigheden voor onze experts en technisch deskundigen er sterk op vooruit.”

Ruimte voor multidisciplinair overleg en analyse

In eerste instantie zijn er de 2 nieuwe, grote expertiseruimtes waar deskundigen met

verschillende expertises kunnen samenwerken. “Deze ruimtes gebruiken we voor complexere dossiers. Komt er een overtuigingsstuk binnen voor zo’n zaak, dan brengen we onze experts samen om het stuk te bekijken en samen een plan van aanpak uit te werken. Een DNA-expert zal het overtuigingsstuk bijvoorbeeld automatisch bekijken in functie van mogelijke vlekken van biologische sporen of contactsporen, terwijl iemand die voor zijn expertise microscopische textielvezeltjes moet vinden op de kledij van een slachtoffer, met een heel andere blik naar het stuk zal kijken. Door hier samen over te praten en het overtuigingsstuk samen te bekijken onder crime-lite® en microscopen die in de ruimtes aanwezig zijn, kunnen we erover waken dat de ene expert niet mogelijk bewijsmateriaal voor de andere expert vernietigt. Daarna doen we vanuit het ‘moederovertuigingsstuk’ deelstaalafnames, die we tot slot kunnen analyseren in de verschillende laboratoria. Wanneer meerdere experts op 1 overtuigingsstuk moeten werken, is het heel belangrijk om al van bij de start van het onderzoeksproces de juiste stalen te nemen.”

Geïntegreerd koel-, filter-, ventilatie-, luchtvochtigheids- en afzuigsysteem

De 3 nieuwe onderzoekslokalen van het NICC zijn vernieuwend en uniek. Niet alleen kunnen ze snel gekoeld en weer opgewarmd worden, ze zijn ook uitgerust met een speciaal filtratiesysteem dat de kamers tegelijk kan ventileren, de luchtvochtigheid kan controleren en ongewenste geuren kan verwijderen. “Stel dat we een kledingsstuk moeten onderzoeken van een lijk dat pas na enkele dagen gevonden werd: de kledij van het slachtoffer is in zo’n geval vaak vochtig en is omwille van het verrottingsproces in het lichaam doordrongen van een nare geur. Het kledingsstuk moet dan gedroogd

Multifunctionele onderzoeksruimte

Droog- en koelkamer met innovatief filtratiesysteem

worden vooraleer we het kunnen analyseren, maar dat moet onder de juiste omstandigheden gebeuren (plat geplaatst, met zo min mogelijk luchtcirculatie). De nieuwe lokalen zijn uitgerust met een drooginstallatie die tegelijk de geur afzuigt. Het filtratiesysteem dat hiervoor zorgt, is uniek in de wereld en werd bedacht door een ingenieursbedrijf, samen met onze forensische adviseurs, onze dienst facility en de Regie der Gebouwen. Het is uniek omdat het zowel kan koelen, afzuigen, ventileren als drogen. Bovendien kunnen de 3 ruimtes ook als laboratorium gebruikt worden en zijn ze uitgerust met een bijhorende diepvrieskamer, waardoor ze multi-inzetbaar zijn.”

Diepvrieskamer voor toxicologische stalen

Tot slot werd er ook een nieuwe diepvrieskamer ingericht, die zal dienen om toxicologische stalen op lange termijn op te slaan. “De diepvrieskamer is verbonden met een generator: bij een elektriciteitspanne blijft de temperatuur dus gegarandeerd en blijven de stalen stabiel bewaard. Het stelt ons in staat om de komende jaren heel veel overtuigingsstukken te bewaren bij diepvriestemperaturen”, besluit Gert De Boeck.

NIEUWE STRATEGIE LEVERT GROTERE BEWIJSKRACHT

bij overeenkomst van DNA-profielen bij honden

Hondenhaar wordt frequent teruggevonden op plaatsen delict en op overtuigingsstukken. Het wordt makkelijk verspreid, ook bijvoorbeeld via de kledij van de eigenaar.

Door mitochondriaal honden-DNA te vergelijken, kan men nagaan of een welbepaalde hond, zoals die van een verdachte, de donor kan zijn van een haar. Zo kan

hondenhaar bewijsmateriaal leveren dat slachtoffers en verdachten aan elkaar linkt. In het kader van haar doctoraatsproject onderzocht Sophie Verscheure

hoe de bewijskracht van een DNA-overeenkomst tussen hondenstalen verhoogd kan worden. Ze ontwikkelde een strategie om mitochondriaal DNA uit hondensporen met grotere waarschijnlijkheid te linken aan een welbepaalde hond.

NIEUW TIJDSCHRIFT BRENGT CRIMINOLOGIE DICHTER BIJ DE BURGER

Wie interesse heeft voor criminologische onderwerpen en zich verder wil informeren over de thematiek, is vandaag aangewezen op de algemene pers – die doorgaans niet de ruimte heeft om dieper in te gaan op een onderwerp – of op gespecialiseerde, wetenschappelijke publicaties die voor burgers en niet-criminologen niet altijd even toegankelijk zijn. In samenwerking met de 6 Belgische universitaire faculteiten lanceert het NICC daarom het nieuwe tijdschrift 'Justitie en Veiligheid'. Dat brengt criminologie voortaan 6 keer per jaar tot bij de burger, en dat gratis én zowel in het Nederlands als in het Frans.

"Elk nummer zal 1 onderwerp behandelen en 15 pagina's tellen", zegt Christophe Mincke, Operationeel Directeur Criminologie bij het NICC. "De artikels worden geschreven door wetenschappers. Zij stellen hun onderzoeksresultaten voor aan een groot publiek van burgers en niet-specialisten. Daartoe hanteren ze een toegankelijk taalgebruik en weiden ze niet te veel uit over bv. de methodologische aspecten van een onderzoek."

"De onderwerpen die in het nieuwe tijdschrift aan bod zullen komen, zullen erg divers zijn, zoals bv. jeugd-delinquentie, gevangenis, evaluatie van bepaalde strafrechtelijke maatregelen, enz. Het

NICC werkt daartoe doelbewust samen met alle Belgische universitaire faculteiten criminologie. Zij zijn vertegenwoordigd in de wetenschappelijke raad en kunnen zodoende onderwerpen aanreiken. "Per nummer willen we een beeld schetsen van 1 criminologisch onderwerp. Het ene nummer zal geschreven zijn door onderzoekers van Gent en van de FOD Justitie, het andere door een expert van het NICC, en nog een ander bv. door de universiteit van Luik. Het is dus geen tijdschrift van het NICC, maar een tijdschrift dat een representatief beeld geeft van de criminologie in België." Een dergelijk criminologisch blad dat bovendien

tweetalig wordt uitgegeven, is uniek in ons land. De initiatiefnemers hopen er de kennisdeling en onderlinge communicatie tussen wetenschappers in heel het land mee te bevorderen, maar willen criminologen ook de kans bieden om met hun studies het hele landgebied aan te spreken. Een samenwerking met journalisten uit de algemene pers moet er bovendien voor zorgen dat de boodschap ook tot bij de burger geraakt. Op die manier wil het blad mensen sleutels aanreiken om zich een mening te kunnen vormen en geïnformeerd deel te kunnen nemen aan het publieke debat. Het eerste nummer verscheen in oktober 2015. Het is gratis beschikbaar op www.nicc.fgov.be en via www.jsjv.be. Wenst u op de hoogte te blijven wanneer er een nieuw nummer uitkomt? Schrijf u dan in op onze newsletter.

